

щодо розвитку національної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 р., а також розділ XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж» нового Кримінального кодексу України [10, с.105-106], де вперше в історії України встановлена кримінальна відповідальність за злочини в сфері комп'ютерної інформації.

Але законодавчі та інші відомчі нормативні акти України, які регулюють відносини в інформаційній сфері суспільства і в галузі кримінального судочинства, не завжди є взаємно узгодженими, не відображають реальної ситуації з одержання, обробки та документування інформації. З переходом до ринкових відносин та інтеграції України до світового співтовариства постали проблеми розкриття та розслідування злочинів транснаціонального високотехнологічного характеру.

Таким чином, актуальність проблеми визначається:

- глибокими і значними змінами в соціально-економічній, політичній та правовій сферах життя українського суспільства;

- насиченістю українського ринку новітніми зразками технічних засобів, що спричинили появу і стрімкий розвиток нового виду протиправної діяльності - злочинів в сфері комп'ютерної інформації;

- різким підвищенням кримінального професіоналізму, активної міграції злочинців, міжрегіональним характером і організованістю їх дій, що погіршило криміногенну обстановку;

- об'єктивною необхідністю вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ для підвищення ефективності

протистояння розвитку злочинності, яка обумовлена науково-технічним прогресом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трайнин А.Н. Защита мира и борьба с преступлениями против человечества. -М., 1956. -300 с.
2. Международное уголовное право: Учебное пособие /Под общ. ред. В.Н. Кудрявцева. -М.: Наука, 1999. -264 с.
3. Международное право: Учеб. /Г.В. Игнатенко, В.Я. Суворова, И.О. Туинов и др.; Под ред. Г.В. Игнатенко. -М.: Высш. шк., 1995. -399 с.
4. Международное уголовное право /И.П. Блищенко, Р.А. Каламкарян, И.И. Карпец и др. /РАН, Ин-т гос. и права. -М.: Наука, 1995. -174 с.
5. Международные акты по правам человека: Сб. документов. -М.: Издат. группа Норма-Инфра-М, 1999. -784 с.
6. Наука и политика: место встречи - Будапешт // Наука и жизнь. -2004. -№ 1 -С.7-12.
7. Винер Н. Кибернетика или управление и связь в животном и машине. -М.: Советское радио, 1968. -326 с.
8. Батурин Ю.М. Право и политика в компьютерном круге. -М.: «Наука», 1987. -110 с.
9. Вехов В.Б. Компьютерные преступления: способы совершения и раскрытия /Под ред. Б.П. Смагоринского. -М.: Право и Закон, 1996. -182 с.
10. Кетле А. Сонная система и законі ею управляющіє. -С.-Петербург: Печатано у Тиблена и К⁰ (Н.Н. Неклюдов), 1866. -312 с.

Надійшла до редколегії 29.04.2005

БОРИСОВА Л.В. ТРАНСНАЦИОНАЛЬНАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ: АКТУАЛЬНОСТЬ ПРОБЛЕМЫ
Рассмотрены источники и особенности мировой компьютерной преступности.

BORISOVA L.V. TRANSNATIONAL CRIMINALITY: AN URGENCY OF A PROBLEM
Sources and features of global computer criminality are considered.

В.А. БУБЛЕЙНИК

Юридична академія внутрішніх справ України

УДК 343.575

ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ДІЙ, СПРЯМОВАНИХ НА НЕЗАКОННИЙ ЗБУТ НАРКОТИКІВ¹

Досліджені проблеми кримінальної відповідальності за злочини в сфері незаконного обігу наркотиків, вчинені в стані наркотичного сп'яніння.

Обов'язковим елементом будь-якого складу злочину

є його суб'єкт, і правильне визначення даного елемента складу злочину є важливим етапом процесу притягнення тієї чи іншої особи до кримінальної відповідальності. Суспільно небезпечні діяння вчиняють конкретні люди. Ко-

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. юрид. наук Мисливий В.А. (Юридична академія МВС).

жен випадок вчинення злочину має свої індивідуальні риси, в тому числі стосовно до характеристики особи, винної у вчиненні цього злочину. Кожна особистість має специфічні, тільки їй властиві ознаки, що складають її індивідуальність.

Усі індивідуальні характеристики не можуть знайти відображення в теоретичних і законодавчих конструкціях складів злочинів. В теорії кримінального права виділені найбільш типові властивості особи злочинця, які знайшли відображення в поняттях ознак суб'єкта злочину. Визначення суб'єкта вчинення дій щодо незаконного збуту наркотиків не представляє особливої складності, проте, на нашу думку, при розгляді даного питання актуальності набувають наступні дві проблеми:

- кримінальної відповідальності за скоєння злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчинених особою в стані сп'яніння (в тому числі наркотичного);

- розгляд питання щодо необхідності зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Отже, мета даної роботи полягає у дослідженні основних ознак суб'єкта злочину в контексті проблем притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини в сфері незаконного обігу наркотиків в стані наркотичного сп'яніння, а також необхідності зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення дій, спрямованих на незаконний збут наркотиків.

Окремі аспекти проблеми визначення загальних ознак суб'єкта злочину, а також суб'єкта злочину, передбаченого ст.307 КК України, досліджувались в роботах В.Г. Павлова, А.В. Наумова, Б.А. Курінова, А.А. Музики, Н.А. Мірошніченко, Є.Г. Фесенко, М.Г. Іванова та ін.

Згідно ч.1 ст.18 КК України суб'єкт злочину – це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Цей вік визначається саме до часу вчинення злочину. Тому, як слушно зазначає В.Я. Тацій, дуже важливо при розслідуванні кримінальної справи встановити точний вік особи (число, місяць, рік народження). У тому ж разі, коли відсутні документи, які підтверджують вік, необхідне проведення судово-медичної експертизи [1, с.131-132].

Згідно принципу винності (ст.23 КК України), а також виходячи із законодавчого визначення поняття суб'єкта злочину (ст.18 КК України), до кримінальної відповідальності не можна притягнути неживі предмети, тварини. Не можуть бути суб'єктом злочину і юридичні особи. Закон пов'язує кримінальну відповідальність зі здатністю особи, яка вчинила злочин, усвідомлювати характер вчинюваних нею дій, а також керувати ними. А такою властивістю володіють тільки люди. При притягненні до кримінальної відповідальності юридичних осіб виявилася би недосажною і мета покарання (виправлення засудженого і попередження вчинення ним нових злочинів), оскільки кримінальне покарання покликане впливати лише на людей [2, с.204].

Отже, суб'єктом злочину можуть бути тільки люди (фізичні особи), які володіють здатністю усвідомлювати фактичний характер своїх дій (бездіяльності) і керувати

ними, тобто, тільки осудні особи. Вина, як у формі умислу, так і у формі необережності виключається у всіх випадках, коли особа в момент вчинення суспільно небезпечного діяння в силу свого психічного стану не усвідомлювала характеру своїх дій (бездіяльності) чи не могла ними усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними виникає у психічно здорових людей не з моменту народження, а при досягненні визначеного віку, оптимальною величиною якого визнано 16 років. До цього віку у людини накопичується визначений життєвий досвід, визначаються критерії сприйняття навколишнього світу, з'являється здатність усвідомлювати характер своєї поведінки з погляду корисності для оточуючих [4, с.155].

Вчинення злочину особою, яка на момент скоєння суспільно-небезпечного посягання не досягла визначеного законом віку, з якого за вчинення такого злочину настає кримінальна відповідальність (14 або 16 років), свідчить про відсутність обов'язкового елемента складу злочину – суб'єкта злочину, а отже і про відсутність складу злочину в цілому, внаслідок чого виключається і кримінальна відповідальність.

Статтею 22 КК України визначено вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність - 16 років (ч.1 ст.22 КК), а особи, які вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за вчинення певної категорії злочинів, виключений перелік яких надано в ч.2 ст.22 КК України (як правило, насильницькі і майнові злочини).

Дія КК України поширюється на громадян України, осіб без громадянства, іноземних осіб (ст.ст.6-8 КК України). Питання щодо кримінальної відповідальності дипломатичних представників іноземних держав й інших осіб, що не підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними злочину на території України, вирішуються дипломатичним шляхом (ч.4 ст.6 КК України). Однак імунітет зазначених осіб від кримінального переслідування не означає, що у випадку порушення ними кримінально-правових норм, вони не є суб'єктами злочинів. У цьому випадку має місце лише звільнення від кримінальної відповідальності з не реабілітуючих підстав [5, с.28].

Таким чином, до основних ознак суб'єкта злочину відносяться ознаки, що:

- суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа;
- така особа повинна бути осудною, тобто усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними;
- на момент вчинення суспільно-небезпечного посягання ця особа повинна досягти визначеного законом віку (ст.22 КК України).

Названі ознаки є найбільш істотними для всіх суб'єктів злочинів, що складають законодавче поняття суб'єкта злочину. Факультативними ознаками суб'єкта злочину є ознаки спеціального суб'єкта.

Враховуючи вище наведені ознаки суб'єкта злочину, а також те, що законодавець не відніс склад злочину, передбачений ст.307 КК України до категорії злочинів, за вчинення яких кримінальна відповідальність настає з 14 років, можна зробити висновок, що суб'єктом злочину, передбаченого ст.307 КК України, є фізична осудна особа, яка на момент вчинення суспільно-небезпечного посяган-

ня досягла 16-річного віку. Викладене визначення суб'єкта злочину, передбаченого ст.307 КК України, є загально визначеним і не підлягає сумніву. Однак, вважаємо, що ця точка зору не можна визнавати такою, яка не підлягає дискусійному обговоренню.

При розгляді проблеми кримінальної відповідальності за скоєння злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, вчинених особою в стані сп'яніння (в тому числі наркотичного), необхідно зауважити, що практично 50 % осіб, які займаються незаконним збутом наркотиків, самі ж їх споживають. Не поодинокими є випадки, коли збут наркотичних засобів або психотропних речовин відбувається у формі спільного їх вживання.

Кримінальним кодексом України вчинення злочину особою, яка перебувала в стані сп'яніння (в тому числі наркотичного), розглядається як обставина, що обтяжує кримінальну відповідальність. Хоча суд, в залежності від характеру вчиненого злочину, має право не визнати цю обставину як таку, що обтяжує покарання, навівши мотиви свого рішення у вирок (ч.2 ст.67 КК України).

Крім того, статтею 21 КК України визначається, що особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння, внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин, підлягає кримінальній відповідальності. Конкретний вид "інших одурманюючих речовин" у даному випадку значення не має [6, с.9-13]. Дана норма не має на увазі виняткові стани, пов'язані з патологічним сп'янінням, що є тимчасовим психічним розладом і утворює одну з ознак медичного критерію неосудності.

У кримінально-правовій теорії існують два основних підходи щодо оцінки стану сп'яніння. З одного боку, сп'яніння викликає психічну аномалію, що фатально визначає конкретну спрямованість поведінки, змінити яку людина вже не може. У зв'язку з цим принцип справедливості вимагає врахування стану сп'яніння як пом'якшуючої покарання обставини. З іншого боку, людина приймає рішення щодо вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин самостійно, і ця обставина дезавує стан сп'яніння як пом'якшуючий покарання фактор.

Виходячи з дуалізму стану сп'яніння, при вирішенні питання про покарання особи, яка вчинила злочин у такому стані, варто брати до уваги характер сп'яніння (добровільне, вимушене, необачливе, "для хоробрості", з метою полегшити вчинення злочину). Сп'яніння не може бути пом'якшуючим фактором, якщо воно навмисне, а також, якщо суб'єкт привів себе в такий стан, знаючи, що для нього сп'яніння може бути каталізатором агресивних реакцій у більшій мірі, ніж в інших [7, с.43-45].

Статтею 20 КК України передбачено інститут обмеженої осудності, якого в КК УРСР 1960 р. не було. Згідно цієї норми підлягає кримінальній відповідальності особа, визнана судом обмежено осудною, тобто така, яка під час вчинення злочину, через наявний у неї психічний розлад, була не здатна повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними [8]. Деякі українські вчені пропонують враховувати те, що наслідком абстиненції при наркоманії може бути виникнення певного суміжного стану психіки, за якого особа в цілому усвідомлює свої дії та не позбавлена можливості керувати ними, але

внаслідок хворобливого стану в неї значною мірою ослаблений контроль за своєю поведінкою. Іншими словами, така особа може бути визнана обмежено осудною [9, с.64-66; 10, с.11].

Протилежну позицію щодо окресленої нами проблеми займає А.А. Музика, який ще до внесення у Кримінальний кодекс України норми обмеженої осудності застерігав про відсутність чіткої, науково обгрунтованої її теорії. Він слушно зазначав, що введення такого інституту ускладнить і без того надзвичайно складну сферу пізнання людини, призведе до збільшення медичних і судових помилок, створить живильний ґрунт до всіляких зловживань. При цьому автором були враховані тенденції розвитку сучасної наркозлочинності, обгрунтовано складність застосування інституту обмеженої осудності на практиці [11, с.212].

У більш пізніх роботах ця тема також не залишилась поза увагою А.А. Музики. Після прийняття Кримінального кодексу України 2001 р. і появи інституту обмеженої осудності він зазначає, що в даному випадку враховувати необхідно те, що алкоголіки і наркомани самі привели себе до такого стану, а тому до них не можна застосовувати інститут обмеженої осудності і, відповідно, примусові заходи медичного характеру – такі особи підлягають примусовому лікуванню згідно ст.96 КК України [12, с.16]. На нашу думку, така позиція є вірною, оскільки особа, яка допускає немедичне вживання наркотиків, сама почала приймати наркотики, знаючи про їх шкідливість для здоров'я і усвідомлюючи, що їх вільний обіг в Україні обмежений. По-іншому необхідно вирішувати питання в тих випадках, коли особа стала жертвою примусового втягнення у немедичне вживання наркотиків. У такому випадку суд при постановленні рішення повинен враховувати цю обставину як таку, що пом'якшує покарання.

В рамках нашої роботи, вважаємо за необхідне висвітлити і проблему щодо необхідності зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення дій по незаконному виробництву, виготовленню, придбанню, зберіганню, перевезенню, пересиланню з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

В.Г. Павлов зазначає, що вік, як ознака суб'єкта злочину, може бути динамічним і змінюватись законодавцем (частіше переглядаються нижні вікові межі) в залежності від внутрішніх і зовнішніх умов, в яких знаходиться держава на певних етапах свого розвитку [13, с.71]. Нагадаємо, що за вчинення злочину, передбаченого ст.307 КК України, кримінальна відповідальність настає з 16 років. Законодавець не визнав за необхідне знизити вік кримінальної відповідальності за скоєння цього злочину.

Як нами вже зазначалось, частиною 2 статті 22 КК України визначено виключний перелік злочинів, за вчинення яких кримінальна відповідальність настає з 14 років і якими, як правило, є насильницькі і майнові злочини. В основу зниження віку кримінальної відповідальності за ці злочини покладені наступні критерії:

- рівень розумового розвитку, свідомості особи, який свідчить про можливість уже в чотирнадцять років усвідомити суспільну небезпечність і протиправність злочинів, перерахованих у ч.2 ст.22 КК України;

- значна поширеність більшості з цих злочинів серед підлітків;

- значна суспільна небезпечність (тяжкість) більшості з цих злочинів [1, с.131-132].

Виходячи з наведених критеріїв, проаналізуємо, а чи є сьогодні в Україні необхідність зниження віку кримінальної відповідальності за вчинення дій, спрямованих на незаконний збут, а так само незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Щодо першого критерію, то можливість усвідомлення особою протиправного і суспільно-небезпечного характеру своїх дій є категорією оціночною. Навряд чи можна уявити собі, що 14-річна особа, яка майже не кожен день по телебаченню, радіо, кіно, в школі, від батьків чує про небезпечність вживання наркотиків, їх суспільну шкоду, покарання злочинців, які займаються їх незаконним розповсюдженням, не усвідомлює, що такі дії є протиправними і суспільно небезпечними.

Щодо другого критерію, то вирішити питання про поширеність цих злочинів серед неповнолітніх можна лише шляхом вивчення емпіричних даних: матеріалів кримінальних справ, матеріалів про відмову в порушенні кримінальних справ, результатів анкетування практичних працівників органів внутрішніх справ. Вивчення зазначених матеріалів дає змогу зробити висновок, що такі випадки є доволі розповсюдженими. Проте вивчення офіційних матеріалів кримінальних справ не дає повної і об'єктивної картини того, що відбувається в реальному житті. Матеріали оперативно-розшукових справ, по яких фігурантами виступають неповнолітні, що не підлягають кримінальній відповідальності з причин недосягнення ними віку кримінальної відповідальності, так і залишаються нереалізованими, не потрапляють до офіційної статистичної звітності ОВС. Тому ефективним є анкетування практичних працівників ОВС, які безпосередньо займаються попередженням і розкриттям злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. Практично 55 % з 293 опитаних нами співробітників ОВС на питання щодо розповсюдженості випадків залучення до незаконного збуту наркотиків неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності, відповіли, що такі випадки є дуже розповсюдженими; 43 % респондентів визначили, що таке трапляється, але досить рідко.

Щодо того, чи становлять дії по незаконному виробництву, виготовленню, придбанню, зберіганню, перевезенню, пересиланню з метою збуту, а так само незаконному збуту наркотиків підвищену суспільну небезпечність, то можна стверджувати, що ця проблема є проблемою національної безпеки України, безпеки суспільства [14, с.5; 15, с.12]. Крім того, неможливо уявити собі, що збут наркотичного зілля, вживання якого врешті-решт приводить до смерті наркоманів, тільки смерті повільної, є менш суспільно небезпечним, ніж, скажімо, кишенькова крадіжка, за вчинення якої кримінальна відповідальність настає з 14 років.

За вчинення аналізованого складу злочину вік кримінальної відповідальності знижений до 14 років в КК Киргизії, Таджикистану і Туркменістану. Як вважають автори узагальненого вивчення кримінального законодавства в сфері незаконного обігу наркотиків з пострадянських держав, зниження віку відповідальності за діяння, вчинені

з метою збуту наркотиків, є виправданим у зв'язку з їх характером, підвищеним ступенем суспільної небезпечності цих злочинів. Крім того, очевидно, на їх думку, є суспільна небезпечність таких злочинів для підлітків [16, с.12].

Підсумовуючи, зазначимо, що стан сп'яніння (в тому числі наркотичного) при вчиненні злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків необхідно розглядати в двох аспектах: у випадку вчинення особою злочинів в стані сп'яніння (в тому числі наркотичного) і за умов, що така особа не була примусово втягнута до немедичного вживання наркотиків, ця обставина повинна враховуватись як така, що обтяжує кримінальну відповідальність, а до винної особи не може бути застосований інститут обмеженої осудності. У тому ж випадку, коли особа була примусово втягнута на немедичне вживання наркотиків, ця обставина повинна враховуватись як пом'якшуюча вину особи.

З огляду на підвищену суспільну небезпечність дій по незаконному збуту наркотиків, а також поширеності цих злочинів серед неповнолітніх, вважаємо за необхідне знизити вік кримінальної відповідальності за вчинення даної категорії злочинів до 14 років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. –Київ-Х.: Юрінком Інтер-Право, 2001. -416 с.
2. Уголовное право России: Общая часть /Отв. ред. Б.В. Здравомыслов, -М., 1996. -512 с.
3. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений. -М., 1984. -184 с.
4. Орымбаев Р. Специальный субъект преступления. -Алма-Ата, 1989. -153 с.
5. Наумов А. Иммунитет в уголовном праве // Уголовное право. -1998. -№ 2. -С.26-30.
6. Кухарчук В.В. Уголовно-правовые вопросы определения одурманивающих веществ // Следователь. -1999. -№ 5. -С.9-13.
7. Иванов Н. Г. Ответственность за преступления, совершённые в состоянии опьянения // Законность. -1998. -№ 3. -С.43-45.
8. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. // ВВР України. -2001. -№ 25-26. -Ст.131.
9. Фесенко Є. В. Кримінально-правовий захист здоров'я населення (коментар законодавства та судової практики). -К.: Істина, 2001. -192 с.
10. Мирошниченко Н.А. Уголовная ответственность за незаконное изготовление приобретение, хранение, перевозку, пересылку или сбыт наркотических веществ: Автореф. дис... канд. юрид. наук /НЮАУ. -Х., 1984. -21 с.
11. Музика А.А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів. -К.: Логос, 1998. -322 с.
12. Музика А.А. Нормативно-правове та наукове забезпечення протидії нелегальному обігу наркотичних речовин // Наук. вісник Юрид. академії МВС: Зб. наук. пр. -2003. - Спец. вип. № 1. -С.11-18.
13. Павлов В.Г. Субъект преступления. -СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. -318 с.
14. Негодченко О.В. Організаційно-правові проблеми

забезпечення прав і свобод людини під час розкриття злочинів, пов'язаних з наркобізнесом // Наук. вісник Юрид. академії Мін-ва внутр. справ: Зб. наук. пр. -2003. - Спец. вип. № 1. - С.5-11.

15. Бабаев М.М. Борьба с незаконным оборотом наркотиков в контексте обеспечения криминологической

безопасности государства // Там же. - С.27-33.

16. Дьяченко А., Четвертакова Е. Ответственность за незаконный оборот наркотиков по УК зарубежных стран // Уголовное право. -2001. -№ 1. -С.8-16.

Надійшла до редколегії 07.10.2004

БУБЛЕЙНИК В.А. ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУБЪЕКТА ДЕЙСТВИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА НЕЗАКОННЫЙ СБЫТ НАРКОТИКОВ

Исследованы проблемы уголовной ответственности за преступления в сфере незаконного оборота наркотиков, совершенных в состоянии наркотического опьянения.

BUBLEJNIK V.A. DEFINITION SUBJECT OF THE ACTIONS DIRECTED ON ILLEGAL SELLING OF DRUGS

Problems of the criminal liability for crimes in sphere of illegal circulation of the drugs accomplished in a condition of narcotic intoxication are investigated.

УДК 303.823.3+343.163

М.М. БУРБИКА

Національний університет внутрішніх справ

РОБОТА З ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ: ЗМІСТ ТА НАПРЯМКИ ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ¹

Виконана класифікація персоналу органів прокуратури, досліджений зміст та шляхи підвищення ефективності його роботи.

У сучасних умовах, коли висуваються підвищені вимоги до функціонування всієї системи органів державного апарату, коли їх діяльність справляє значний вплив на удосконалення суспільних відносин, розвиток економічних та соціальних процесів, набувають особливої важливості питання якісного оновлення кадрового складу державних органів. Не є виключенням і органи прокуратури. Значний внесок в розробку методологічних, правових та організаційних засад роботи з персоналом в органах прокуратури зробили такі вчені як: Л.М. Давиденко, П.М. Каркач, М.В. Косюта, В.І. Малого, М.І. Мичко, К.Ф. Скворцов, О.Ф. Смирнов, В.В. Сухонос, П.В. Шумський та ін. Віддаючи належне їх досягненням у дослідженні проблемних аспектів кадрового забезпечення органів прокуратури і використовуючи їх у своєму дослідженні, ми не тільки розвиваємо ці положення, але й, враховуючи сучасні вимоги до кадрового корпусу державних органів, зокрема прокуратури, про що неодноразово наголошувалось під час виступів найвищого керівництва нашої держави, здійснюємо постановку нових завдань та обґрунтовує шляхи їх вирішення, пропонуємо конкретні напрямки вдосконалення роботи з персоналом в органах прокуратури.

Для висвітлення організаційних та правових питань робота з персоналом в органах прокуратури ми будемо використовувати такі терміни, як "кадри", "працівники", "персонал", які, на нашу думку, є синонімами.

Перед безпосереднім дослідженням змісту роботи з персоналом в органах прокуратури та визначенням конкретних напрямків вдосконалення цієї діяльності доцільним буде здійснення їх класифікації. Так, у науковій літературі зустрічаються різні підстави класифікації персоналу (кадрів, працівників), серед яких об'єктивні, посадові, професійні, юридичні, функціональні та інші [1-7]. Так, об'єктивна класифікація, що застосовується дуже широко, ділить персонал організації за так званими об'єктивними ознаками: віком, статтю, освітою, національністю, стажем роботи в системі, на посаді, професією, наявністю нагород, вченого ступеня та вченого звання тощо. Практично вивчення кандидатури на ту чи іншу посаду в органах прокуратури починається із встановлення саме об'єктивних даних про людину.

Об'єктивна класифікація тісно пов'язана з посадовою, відповідно до якої персонал ділиться на певні категорії відповідно до зайнятих посад, спеціальних звань (чинів, рангів тощо). Так, наприклад, відповідно до Положення про класні чини працівників органів прокуратури України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 6.11.1991 р., в органах прокуратури встановлюється 10 класних чинів: державний радник юстиції України; державний радник юстиції 1 класу; державний радник юстиції 2 класу; державний радник юстиції 3 класу; старший радник юстиції; радник юстиції; молодший радник юстиції; юрист 1 класу; юрист 2 класу; юрист 3 класу [8].

Відповідно до п.3 Положення, присвоєння класного чину провадиться в послідовному порядку з урахуванням ділових і особистих якостей працівника відповідно до

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: докт. юрид. наук Венедіктов В.С. (НУВС).